

ЫЛДЬААНЫ ИККИТЭ КӨРБҮТҮМ

Оччолорго уончалаах уол оҥо кини кимин, тутун хантан били-эхпиний?! Аны санаатахха, биһиги, сахалар, тустарыгар улахан үтүөнү, хорсун быһыыны оҥорбут саха саарына кинини — И.Е. Винокуровы иккитэ көрбүт эбиһин. Ити түгэннэртэн одон-додон ахтан-санаан ыллахха манньык буолан тахсар:

Хатырык оскуолатыгар 1943 сыллаахха үөрэнэ сырыттаһына, кулун тутар бүтүүтэ эбэтэр муус устар саҥатыгар, ылааны буолан эрдэбинэ, интернаппытыгар хас да киһи кутулла түстүлэр. Улахан мааны таҥастаах-саптаах хамыһаар дьон этэ. Сууллаары эйгэлэни турар бизсэлкэбит дуомугар тас таҥастарын устан ыйаабыттара уонна бары остуолга кэлэн төгүрүччү олоруммуттара. Интернаппыт СР народнай худуоһунньуга Эллэй Сивцев ийэтэ Мария Сивцева дьиэтигэр этэ. Биһиги үһүө: кэлин трактористаан сылдыбыт Тит Спиридонович Шамаев, сэриигэ баран охтубут Егор Охлопков — Чаҥыс Дьөгүөр буолан уу хааһы иһэн бордурбата олорбуппут. Кирибит дьонтон төрөл уңуохтаахтара, тор курдук хара бытыктаах киһи: «Аскытыгар тотобут дуо?» — диэн ыйытта. Тит биһикки толломмут тугу да санарбакка олордохпутуна, Чаҥыс Гошабыт тугу да саҥата суох иһин арынан көрдөрдө. Онуоха тугу аанньа көстүү буолуой, уңуох-тирин адыгыраабыт дьардыама көстө түстэ. Били киһибит: «Бу оҥолор буорайбыттар», — дии түстэ да, Малышева диэн интернат повара дьахтарынан кыладыапсыгы ынгыттаран ылла. Ити күн оскуолабыт директора Кондратьев собуруу — оройуон киинигэр кирибит кэмэ буолан биэрбит.

Кыладыапсыгынан Савва Данилович Федоров — Сатабыл Сааба диэн сэрииттэн саҥардыы кэлбит икки илиитигэр бааһырыылаах, улаханньык контузиялааммыт киһи этэ. И.Е. Винокуров өссө хас да киһини ынгыттаран сүбэ курдук быһаарсыы муньах тэрийбитэ. Кини онуоха Кыһыл Армия кыайылыахтык өстөөбү утары охсорун туһунан иһитиннэриин оҥорбута уонна Саха сиригэр 10 сыл сиир саппаас аһылык баарын үрдүнэн бу оҥолору уу хааһынан аһата олоролорун мөхпүтэ. Кинини кытта, кэлин биллэхпинэ, оччотооҕу үп наркома, кэлин биллиилээх суруйааччы буолбут Василий Андреевич Протоdjаконов-Кулантай баар этэ. Оттон Илья Егорович ити кэмгэ Союзнарком председателин солбуйааччынан үлэллэр эбит.

Бу дьон кэлэн барбыттарын кэнниттэн, аһылыкпыт тоҕор-топпот икки ардынан биллэ түспүбүтэ. Оччотооҕута тотор аһылык да диэн суоҕа буолуо. Ити кэмгэ интернат икки көрүнгэ баар эбит: государственнай уонна колхозуонай. Бадаҕа, биһиги Модут колхозун интернатыгар иитиллэн олорбут кэммит быһыылааҕа. Дьинтинэн, И.Е. Винокуров да ороһуута суох, саас үрүн ас дэлэйэн эрэр кэмигэр, ууга судураайдаан аһата да олорбуттара баар. Саас саха ыала ынах төрөөн үрүн аһынан өллөөн кэмигэр, ол биһигэхэ бадалаах буолбута олохтоох дьаһалта итэҕэһэ дии саныыбын. Төһөлөөх киһи, оҥо ити кэмгэ ситэ аһаабакка олоҕо сарбыллыбыта буолуой?!

И.Е. Винокуровы иккистээн 1953 сыллаахха көрбүтүм. Кини оччолорго ВКП (б) уобаластааҕы комитетын бастакы секретарын дуоһунаһыттан уһуллан, республикатааҕы тутуу тэрилтэтин салайааччытынан ананан үлэли сылдыар эбит этэ. Билингги педколледж территориятыгар саҥардыы тутуулар тыа оскуола интернатын тутуутугар үлэли сылдыбыһыныт. Оччолорго колхозо, нэһилиэк аайы былаан-нуорма түһэрэллэрэ. Модуппут нуормалаах үлэтин толоро диэн ааттаан биһиги дьыэ кэргэн, аҕам Тихонов Никон Константинович, ийэм Тихонова Харитина Степановна уонна сүүрбэччэлээх

туран эрэр уол — мин буоламмыт, Модуттан тутууга анаммыт сэттэ киһини кытта үлэли сылдыбыһыныт. Ийэбит бу биригээдэ дьонун аһын-үөлүн бэрийэрэ. Биир күн, мин оскуола интернатын дьиэтин тутуутугар барана үүтэ хаһа турдахпына, тутууну көрө хас да киһи тийиэн кэлбиттэрэ. Кинилэр ортолоругар Илья Егорович Винокуров баарын эндэппэккэ билбитим. Модут дьонно мас үлэтигэр сылдыалара, ол иһин Илья Егорович кинилэргэ тохтоон балаҕа уһундук, тугу эрэ кэпсэппиттэрэ. Мин, эдэр киһи, улахан дьон кэпсэтиитигэр мэхэйдэһимээри онно тийбэтэҕим.

Дьэ, ити курдук, сахалар биир уһулуччулаах баһылыкпытын Илья Егорович Винокуровы икки төгүл көрөн турардаахпын.

Түмүкпэр, Намнааҕы типографияда 2007 с. бэчээттэммит «Хоммут уоһу хоннордоххо...» диэн кинигэбэр бэчээттэммит И.Е. Винокуровка анаммыт тойукпун холбуубун.

ЫЛДЬАА ТУҢУНАН ТОЙУК

Баай хамначчыта уол
Ийэтэ эрдэ
Өлөн эрэйдэммитэ,
Аҕата өлөн айаммыта.
Тулаайах уол
Тууйулан ытыыра.
Сокуон сааһын туолан,
Буутун этэ буһан,
Сиһин этэ ситэн,
Күүстээх санаата күүрэн
Дьол көрдөһө
Хоту кирибитэ,
Муустаах муора
Будулҕаныгар мускуллубута,
Туундараларын туруулаһыта.
Эргиччи күннээх,
Төгүрүччү түүннээх
Ол дойду олоҕор
Олох иһин охсунуу
Тутун онно билбитэ.
Өктөөбүрдээҕи революция
Өрөгөйдөөбүт кэмигэр
Гражданскай сэрии
Сытырхайбыт сылларыгар
Уол оҥо
Кэскиллээх санаата кирибитэ,
Сайдам санаата саҕаламмыта,
Норуотун туһугар
Туруулаһан туруммута.
Сизэр атын
Миниэн сэриилэспитэ,
Сэбиэскэй былааһы олохтоспута.
Үс сэрии
Үлүгэрин билбитэ,
Ситэн-хотон
Дойдуну салайар
Дуоһунастаах буолбута,
Сатабыллаахтык салайбыта,
Кэскиллээхтик кирисибитэ,
Дойду бааһын туһаныы
Тускулун тобулбута.
Сэрии кэмигэр
Дойду олоҕун тупсарыыга
Туруулаһан туруммута,
Тыа олоҕун
Хорсундук быһаарсыбыта,
Ылаабыт кэми
Ылынарарыылаахтык
туруорсубута,

Кини комитекка
Кимиилээхтик кирисибитэ,
Итэбэллээхтик эппитэ.
Сорунуулаахтык суруйбута.
Бэйэни харыстаммат
Мэккиэр буолбута
Кини сиртэн
Комиссия кэлэн
Кырдыга тахсан
Тирэх ылан
Бар дьонун өлөр өлүүттэн
Өрүһүйбүт үтүэтэ
Саха аймах
Баарын тухары;
Умнулуу суоҕа,
Кэнчээри ычат
Кэпсээнэ буолуоҕа,
Үйэттэн үйэҕэ
Үһүйээн буолуоҕа.

К.Н. ТИХОНОВ,

**СР норуотун хаһаайыстыбатын
үтүөлээх үлэһитэ, республика
Бочуоттаах ветерана, тыыл, үлэ
бэтэрээнэ, норуот ырыаһыта**